І чужому научайтесь,

И свого не цурайтесь...

Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 81-83 Grand St.
Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740
Тел. з Ню Йорку:
BArcly 7-4125

РІК LXIV. Ч. 193. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 11-го ЖОВТНЯ (OCTOBER) 1958 ЦЕНТІВ 12 CENTS TWO SECTIONS (SECTION 1) No. 196. VOL. LXV.

„ЄНКІ" ПЕРЕМОГЛИ „БРАВИХ" І ЗДОБУЛИ СВІТОВЕ МИСТЕЦТВО БЕЙЗБОЛУ

Милвокі. — Нюйоркська бейзболова команда „Єнкіс" перемогла у семих із черги змаганнях у т. зв. Світових Серіях 1958 року бейзболову команду „Брейвс" (бравих, сміливців) з Милвокі у відношенні 6-2, здобуваючи цією перемогою світове мистецтво бейзболу. Змагання за це мистецтво були дуже завзяті і в перших чотирьох грах видатну перевагу мали „Брейвс". Єнкіс, що грають уже десять років під проводом Кесі Стенґеля, здобули цією перемогою уже вісімнадцятий раз світове мистецтво бейзболу. Змагання відбулися при величезній кількості глядачів, що їх під час останньої гри нараховано 46,367 осіб. До перемоги „Єнків" причинилися у великій мірі грачі Сковрон, Олстон Говарди і Боб Тюрлі, особливо останній, введений до змагань вже в останніх зустрічах. В історії бейзболу це тільки другий такий випадок, що якась бейзболова дружина виграла останні змагання, програвши перших три. Так було тільки в 1925 році, коли „Пірати" перемогли „Сенаторів". Перед тим, в 1903 році, бейзболова дружина „Ред Сокс" перемогла „Піратів" у трьох останніх зустрічах, але ж тоді усіх гор було дев'ять. У Милвокі, де відбувалися цьогорічні змагання за мистецтво світу, сприйняли поразку місцевої дружини „Бравих" дуже боляче. Сподіваючися перемоги „Бравих", місто готовило для них величаву маніфестацію, але тепер після перемоги „Єндів" всі ці приготування припинено. Перемога „Єнків" викликала величезну радість у Ню Йорку. Посадник Ню Йорку Роберт Вагнер вислав з цього приводу „Єнкам" спеціяльну телеграму із гратуляціями від себе і від всього нюйоркського населення.

Ніксон оскаржує уряд Трумана

Колумбус, Огайо. — Віцепрезидент Ричард М. Ніксон промовляв на стейтовій республіканській конвенції і відповів на демократичну критику республіканців за аферу Шермана Адамса тим, що оскаржував уряд колишнього президента Гарри С. Трумана в корупції. В дійсності, казав Ніксон, не було іншого уряду, який вів свою працю так чесно, як це робить уряд президента Айзенгавера. „Труманів уряд — був найбільше скорумпованим урядом в американській історії", — твердив віце-президент. Ніксон згадав справу Адамса і сказав, що він зрезиґнував із свого становища, бо не хотів спричиняти клопотів Президентові. Але під час урядування Трумана, щоб позбутися якогось небажаного урядовця, то треба його було перш заарештувати. Ніксон у своїй промові підкреслював „кишеневу проблему", яка є важна для виборців. Він твердив, що республіканці за свого урядування збільшили і поширили платні соціяльного забезпечення, за урядування Айзенгавера зросли заробітні платні та устабілізувалися кошти прожитку. Але колишній президент Труман, казав Ніксон, не хоче нічого з того признати, і його „критика" звучить так: „Нічого не зроблено, а що зроблено — те є зле!" — Перед виступом в Колумбусі Ніксон промовляв на республіканському прийнятті в Филаделфії, Па., де виразно сказав, що поліпшення економіки дозволяє республіканцям наслідувати виборчу кампанію колишнього президента Гаррі С. Трумана, який енергійно вів виборчу кампанію в 1948 р. і виграв вибори, хоч всі передбачали, що він програє бій за президентуру. Ніксон назвав чотири фактори, які теперішнє становище республіканців уподібнюють до положення демократів в 1948 році. 1. Ніксон на всіх дотеперішніх зборах стрічав рекордово велике число слухачів. 2. Він ствердив, що демократи самозадоволені з себе і певні перемоги, як це робили республіканці в 1948 році. 3. Республіканці знайшлися в дефензиві і мусять всіми засобами боротись за перемогу. 4. Та найважніше те, що економіка країни поліпшилася і щораз то далі поліпшується, так що „1959 рік буде найкращим роком щодо економіки в історії цієї країни".

Ботлер поборює шкільні пляни Фобуса

Гейс, Кентоки. — Голова Демократичного Крайового Комітету Пол М. Ботлер промовляв у Вічіта університеті і пізніше відповідав на численні запити журналістів. Він сказав, що „впозні відкикає ті шкільні пляни, які бажає здійснювати губернатор Арkенсо Орвел Е. Фобус" і заявив, що деякі заяви Фобуса нагадують програму тоталітаризму. Та Ботлер заперечив що оскаржував Фобуса в допомозі комуністам, хоч і назвав гурернатора Аркенсо „не достойним назви демократа". Ботлер казав, що ніколи я твердив, що увесь південь зможе вийти з Демократичної партії. У виборчій промові Ботлер закидав республіканцям, що зовсім не турбуються людьми старшого віку, і назвав це „державним скандалом".

В АМЕРИЦІ

● **Федеральне Бюро Інвестиґацій** має найбільшу в світі збірку відтисків пальців, яка 8 жовтня дійшла до 150 мільйонів. Директор ФБІ Гувер заявив, що має відтиски пальців 74,309,836 осіб, бо з деяких людей брали відтиски по кілька разів.

● **Комісія Атомової Енергії** повідомляє, що 8-го жовтня переведено пробну експльозію атомової бомби у викопаному під землею коридорі, довжиною 7,000 стіп. Спеціяльними приладами визначено, що сила цього вибуху дорівнювала силі малого землетрусу.

● **Адміністрація Метрополітальної опери в Ню Йорку** влаштувала 8-го жовтня прийняття з нагоди підписання договору з 4-ма робітничими спілками, згідно з якими уперше в історії цієї славної опери запевняються реґулярні вистави на повні три роки. Президент опери Антоні А. Блісс відзначив „дух співпраці", який панував між працівниками опери.

● **Президент Айзенгавер** в п'ятницю 10 жовтня відлітає гелікоптером до Кемпу Дейвід, де перебуватиме до неділі в товаристві пані Айзенгавер, Джорджа Аллена з дружиною та генерала Алфреда Грунтера з дружиною. Президент відзначить 68-роковини з дня свого народження, які припадають на вівторок 14-го жовтня. В неділю Айзенгавер має бути в Ню Йорку, де промовлятиме на церемонії з нагоди Дня Колюмба.

● **Протягом двох місяців**, відколи заборонено переходити вулиці навскоси, число смертних випадків, спричинених автомобілями, зменшилось в Ню Йорку на 21 в порівнянні з тим самим часом 1957 року. Число ушкоджених автами осіб зменшилося за той самий час з 2,532 до 2,201.

● **Колишній** головний дорадник Президента Шерман Адамс 8-го жовтня звернув своєму приятелеві Бернардові Голдфайнові „позичений" у нього перський килим, що прикрашав його дім у Вашингтоні. Адамс зрезиґнував із праці в Білому Домі і тепер ліквідує своє помешкання в столиці. Цей орієнтальний килим коштував 2,500 долярів.

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ ЕНТУЗІЯСТИЧНО ЗУСТРІЧАЮТЬ БАНДУРИСТІВ НА ПРОЩАЛЬНИХ КОНЦЕРТАХ ПЕРЕД ВИЇЗДОМ ДО ЕВРОПИ

Капеля Бандуристів ім. Т. Шевченка

Ню Йорк. — Місцева Українська Громада влаштувала ентузіястичну зустріч Капелі Бандуристів ім. Тараса Шевченка на прощальному концерті минулого четверга, 9-го жовтня, в залі академічного театру в Колумбійському університеті. Подібні зустрічі влаштували їм досі громади в Клівленді, Бофало, Питебурґу, Скрентоні, Гартфорді і Филаделфії, розкупивши до останнього білету вступу та складаючи додаткові пожертви на покриття коштів поїздки і концертового турне по европейських столицях. Дуже добру характеристику виступів та зустрічі Капелі дав боффалівський "Courier-Express" з 5-го жовтня, пишучи:

„Капеля Українських Бандуристів, голосово хвилююча, як ніколи, співала і грала у виповненій до останнього місця залі . . . Їхні старо-світські костюми, промовисті мелодії в супроводі бандур та завершена тональність чоловічого хору не могла б бути ліпша. Ця історична група, що не так то багато років тому втекла від комуністичної опресії та знайшла нову батьківщину в Америці, співала баляди і гимни, народні й епічні пісні. Вони як оркестра грають на народних інструментах, а добір їхніх голосів подібний до величезного органу під вправними руками їхніх дириґентів Григорія Китастого і Володимира Божика . . ."

У програмі концерту в Ню Йорку були композиції Бортнянського, Леонтовича, Ніщинського, Стеценка, Китастого, Хоткевича, Фоменка і Гнатишина. Між солістами є імена відомих також з виступів в операх Михайла Мінського, Василя Тисяка, Івана Гоша, як також Федора Погорілого, Петра Садового, Олекси Семенюка, Миколи Бучовського, Євгена Цюри, Іллі Косіковського, Богдана Чаплинського та інших. Під час концерту в академічному театрі місцевий хор „Думка", замість квітів, склав бандуристам 50 долярів на кошти поїздки до Европи. Сьогодні, в суботу 11-го жовтня, Капеля виступить з концертом в опері (383 Вашингтон вулиця) в Нюарку о год. 6-ій ввечорі. Додатково інформують, що заповіджений раніше виступ Капелі на прийнятті для сенатора Смита в Українській Централі дві години пізніше не буде повним концертом, а тільки принагідним виступом і тому рекомендується всім громадянам, включно з тими, що будуть на прийнятті в честь сенатора Смита, взяти участь в концерті в домі опери.

Програма концертів Капелі складається з двох частин першою з яких диригує п. Володимир Божик, а другою п. Григорій Китастий. У першій частині Капеля виступає в нових, стилевих національних костюмах, а в другій частині у вишиваних сорочках шараварах. На концерті в Ню Йорку можна було завважати багато відомих осіб з українського політичного і громадського світу: президента УНР в екзилі д-ра Степана Витвицького, гол. предсідника УНС і президента УККА п. Дмитра Галичина, голову центральної управи Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН) п. Ярослава Стецька, генерального секретаря закордонних справ УРВР п. Миколу Лебедя, з наукового світу голову Української Вільної Академії Наук проф. Мих. Ветухова, професора Колумбійського Університету Юрія Шереха та багатьох інших. Крім української публіки, на концерті був приявний віце-президент Колумбійського Університету та чимала кількість студентів.

Плянують вислати людину в космічні простори в окремій кабіні

Вашингтон. — Представник Пентаґону подав до відома деякі подробиці про те, як плянується вислати в космічні простори в окремій „капсулі"-кабіні людину, яка могла б кілька разів облетіти Землю. Цей проєкт мають здійснити до двох - трьох років. Урядовці Пентаґону заявляють, що на здійснення цього пляну вже призначено 40 мільйонів долярів, але як буде треба, то на ту ціль призначать ще 25 мільйонів. Ця „капсуля" для людини буде вбудована в керовану ракету, яку випустять як звичайну балістичну ракету. Коли ракета буде на відповідній висоті, тоді автоматично відірветься від неї кабіна з людиною і кружлятиме довкола Землі. Бажаним є, щоб людина могла кружляти принаймні 24 години, але експеримент буде успішний якщо вдасться зробити кілька орбітів.

Роджерс заявляє, що в південних стейтах мусять підкоритися законам

Колорадо, Каліфорнія. — Головний прокуратор Вільям П. Роджерс промовляв на зборах Каліфорнійського Стейтового Товариства Адвокатів і заявив, що прихильники окремих шкіл мусять зрозуміти той факт, що закон вимагає спільних шкіл для білих і кольорових учнів. Хто продовжує опір федеральному законові, „той шкодить нашому урядові і нашій державі в кожному кутику світу". „Це ясно, казав Роджерс, що всякі викрути і обходи закону не можуть довго тривати, бо вони засуджені на неславний кінець". Люди можуть мати різні погляди на окремі проблеми нашого життя, але „конституційні права — це основа нашого життя", і ніхто не може їх заперечувати одній частині громадян цієї країни.

19 ОСІБ ЗГИНУЛО В КАТАСТРОФІ ЛІТАКА

Пастт, Айдаго. — 9-го жовтня розбився транспортовий військовий літак, і внаслідок цього згинуло 19 осіб. Досі не є відомо, чи ті всі особи були військовики. Один фармер, який бачив катастрофу, каже, що нещастя спричинили дикі гуси, які летіли на південь.

Називають кандидатів на нового Папу

Рим. — Після першого потрясення вісткою про смерть Папи Пія XII — центральним питанням, що ним цікавиться італійське (і не тільки італійське) громадянство є: хто буде найближчим Папою? При цій нагоді газети звертають увагу на дві обставини: хоча звичайно Папу вибирає „енкляве" — собор кардиналів з-поміж себе, одного з приявних, проте це не є обов'язково. Папою може стати кожний духовник і не кардинал. Згадується це з уваги на часто повторювану кандидатуру 61-річного архиєпископа з Мілано, Джованні Баттісти Монтіні, який — як запевняють — відмовився від кардинальського капелюха в 1953 році, щоб залишитись біля Папи в характері заступника державного секретаря. Хоча протягом останніх 400 років Папами були італійці, проте це теж не є правило і, з уваги на теперішній національний склад Святішої Колеґії, не є виключений вибір не-італійця. Найповажнішим таким неіталійським кандидатом є вірменський кардинал 63-річний Григор Петро Агаґініян, найкращий серед кардиналів знавець большевизму та відносин на Сході. Поруч з названими двома духовниками, найбільші шанси має австралійський кардинал, 62-річний Томас Норман Джілрой, який відповідає пророцтву, що папою стане „пастир і моряк". Норман Джілрой, поки вступив до священичого стану, був за першої світової війни телеграфістом на воєнному кораблі. Іншим потенціяльним кандидатом є 66-річний кардинал з Больонії Джіякомо Леркаро, який організував був автомобільну радіо - пропаґанду по всій Італії проти комуністів. Поважні шанси з уваги на свій вік — усього 52 роки і популярність, як прихильник соціяльних реформ, має кардинал Генуї Джузеппе Сірі. Часто називаний декан кардинальської Колеґії Євген Тіссеран, француз, що його мати була московського походження, втішається великими впливами і пошаною, але має 74 роки, а існує тенденція не вибирати кардиналів у такому пізньому віці, та ще й у таких непевних часах, як тепер. Очевидно, що не є виключені різні — несподіванки. Як вже повідомлялось, вибір нового папи відбудеться між 24 і 27 жовтня ц. р.

В Об'єднаних Націях почалась дебата над міжнародним роззброєнням

Об'єднані Нації. — На Політичній Комісії Об'єднаних Націй, яка складається з усіх 81 членів ОН, З'єдинені Держави віднесли перемогу над Совєтським Союзом у справі підходу до проблеми роззброєння. Валеріян Зорін від СССР пропонував поставити на перше місце совєтський і індійський внески на негайну заборону „по всі часи" переводити експериментальні вибухи атомової і водневої бомб, без ніяких передумов і застережень. 50 голосами проти 9 комуністичних при 19-ох, що стримались, прийнято американську пропозицію, щоб спершу перевести генеральну дебату над цілою проблемою роззброєння, після того дебатувати над справою атомових дослідів, врешті над скороченням військових бюджетів. Америка приготовляє від себе резолюцію, яка жадатиме припинення всяких атомових вибухів з днем 31 жовтня, коли в Женеві почнуться східньо-західні переговори над встановленням в СССР і ЗДА контрольно-інспекційної системи, яка — за американською тезою — є передумовою для тривкого припинення ядрових експериментів.

До кінця цього місяця ЗДА відкличуть своє військо з Ливану

Бейрут. — Офіційно проголошено, що до кінця цього року американські війська будуть відкликані з Ливану. Як підставу для такого рішення названо „міжнародні вигляди для безпеки Ливану" та „стабільніші міжнародні умовини в тому обширі". Єдине застереження офіційний комунікат робить словами „якщо не буде надзвичайних обставин". Врештою, до кінця цього місяця мають відійти всі до одного американські вояки і боряки. Міжнародні відносини дійсно поправились настільки, що припинився доплив ззакордону партизанів і пачкування зброї та злагіднилась радіопропаґанда з Каїро і Дамаску. Зате внутрішні відносини все ще хаотичні. 31 послів із 66-членного парляменту заявили, що будуть голосувати проти нового уряду Рашіда Карамі. Тому він зголосив формально димісію на руки президента Фуада Шегаба, який не вирішив цієї справи.

Туреччина відкидає плян самостійности для Кипру

Анкара. — Турецький міністер закордонних справ Фатін Русту Зоґлю заявив, що зголошений грецьким урядом та архиєпископом Макаріосом плян такої розв'язки проблеми Кипру, щоб надати йому самостійність, а не прилучувати до Греції, не годиться до дискусії, бо в одному і другому випадку греки стали б направжніми панами острова, а самостійність була б тільки переходовою стадією для пізнішого прилучення Кипру до Греції. Турки, яких є коло 100,000 на Кипрі поруч із 400,000 греків, рішуче противляться суприматії греків, маючи прикрий досвід від грецького правління над ними. За те турецький уряд підтримує суґестію генерального секретаря НАТО Пола Генрі Спаака, щоб відбути конференцію представників Англії, Туреччини, Греції і населення Кипру та шукати компромісової розв'язки. Постійна Рада НАТО перервала наради над цією справою, щоб уможливити урядам названих держав перевести ще дальші розмови дипломатичним шляхом.

Видатний польський письменник втік на Захід

Берлін. — Молодий, бо лише 25-річний, але дуже видатний польський письменник Марек Гласко, лавреат польської літератури в минулому році, зголосився в Західньому Берліні в пункті, що приймає втікачів із Сходу, та просив дати йому політичний азиль. Гласко перебував від пів року, як турист, в Західній Европі, однак йому відмовили продовження візи та казали вертатися до Варшави і там старатися за прольонгату пашпорту. „Я знаю, що це значить" — заявив він, рішивши взагалі більше до Польщі не вертатись. Видана на Заході повість Гласка „Восьмий день у тижні" викликала гострий засуд збоку польської комуністичної верхівки. Представлено там пару закоханих, які рішають вінчатися, але не всилі знайти помешкання в комуністичній Польщі і приходять до висновку, що для молодих „нема місця в комуністичному суспільстві".

ПОЧАЛАСЯ ПІДГОТОВА ДО ПОХОРОНІВ ПОМЕРЛОГО І ВИБОРУ НОВОГО ПАПИ

Рим. — Комісія кардиналів, приявних у Римі, так звана Генеральна Конґреґація, вибрала в четвер 9 ц. м. адміністратора всіми справами Апостольської Столиці на час від смерти Пія XII до вибору нового Папи, з офіційною назвою „кардинал - камерленґо" (шамбелян). Став ним 79-річний кардинал Альоиз. Маселля, префект Святішої Конґреґації для Дисципліни Тайн. Хоч формально „кардинал - камерленґо" є тимчасовим виконуючим обов'язки Папи, проте його функції сильно обмежені та насправді зводяться до відповідальности за переведення кардинальського „конкляве", себто собору кардиналів для вибору нового Папи, та за передачу новообраному Папі формально головства Католицької Церкви. Водночас обрано секретаря Генеральної Конґреґації в особі монсіньйоре Альберто ді Джоріо. Цей вибір тому має спеціяльне значення, що за традицією — секретар Генеральної Конґреґації з вибором нового Папи стає кардиналом: новообраний Папа, після проголошення вибору, знімає свій кардинальський капелюх і кладе на голову секретаря. Правда, Пій XII зламав цю традицію і не перевів такої церемонії, і від його наступника залежатиме, як він поведеться. Тіло Папи Пія XII спочиває до п'ятниці 10 ц. м. в каплиці в Кастель Ґандольфо, куди просувалась довга черга паломників. Між ними, що в кілька годин після проголошення смерти Папи прибули до Кастель Ґандольфо, були президент Італії Джованні Ґронкі і прем'єр Амінторе Фанфані. Італійський уряд проголосив загальну жалобу в Італії протягом трьох днів. На п'ятницю заповіджено перевезення тіла Пія XII до Ватикану. Першим етапом буде базиліка святого Йоана Лятеранського на південному передмісті Риму, де буде відправлена Богослужба, після якої процесія піде походом вулицями Риму до собору святого Петра. Біля домовини стоїть почесна сторожа так званої Понтифікальної Шляхетської Гвардії, зложеної з римських аристократів. Похоронні обряди будуть тривати 9 днів. Кардинал Тіссеран, заступник державного секретаря Ватикану монсіньйоре Анджельо дель' Аква і найстарший з братаничів Пія XII відкрили завіщання Папи, в якому — як здогадуються — була висловлена воля померлого Папи щодо його похоронів. Змісту не оприлюднено, але газети запевняють, що Папу Пія XII похоронять у крипті в

Альойзі Маселля кардинал-камерленґо

Базиліці св. Петра, недалеко від крипти з мощами святого Петра. З цілого світу надходять до Ватикану депеші від голів і прем'єрів урядів та від світських і духовних знатніших осіб. Заяви з висловленням глибокого жалю з приводу смерти Пія XII та найглибшої пошани до його особи з оцінкою його величезних вартостей духового лідера, людини і державного мужа, склали різні видатні особи з різних частинах світу, незалежно від свого віровизнання. Королева Єлисавета II, прем'єр Мекмілен, міністер закордонних справ Селвайн Ллойд, архиєпископ з Кентерберрі д-р Джофрі Фішер й інші лідери Англіканської Церкви та кількох інших протестантських Церков в Англії, д-р Ізраель Броді, головний жидівський рабін в Англії, французький президент Рене Коті і прем'єр Шарль де Голь, канцлер Конрад Аденауер, всі інші голови й прем'єри західніх держав Европи, японський мікадо Гірогіто і прем'єр Нобосуке Кіші, китайський президент Чіянґ Кай-шек і багато-багато інших прислали депеші Ватиканові та склали окремі заяви з цієї сумної нагоди. Президент Айзенгавер славив Пія XII, як невтомного борця за мир, що все своє життя присвятив добру людства. Також кол. през. Труман і Гувер, держ. секр. Доллес й ін. члени америк. державної адміністрації, Конґресу і т. д., славили Папу. Зате в Совєтах і комуністичному Китаї взагалі в першому дні промовчано смерть Папи, а після того подано маленьку вістку на дальших сторінках газет.

У СВІТІ

● **На ріці Рамґанґа в Індії** перекинувся човен із 60 пасажирами. Згідно з першими вістками, згинули всі крім трьох, що, тримаючись перевернутого човна заплили з ним за 25 миль від місця події. Згодом виявилось, що мешканці надбережних осель врятували ще 45 осіб.

● **На Кипрі** знову шаліє терор грецьких підпільників проти англійців і турків. Після того, як минулого тижня застрелено на базарі англійську жінку, матір п'ятьох дітей (цей атентат викликав обурення в цілому світі і був осуджений грецьким урядом), терористи з-правила роблять засідки лише на англійських вояків. За такі атентати терплять найближчі села, в яких військо переводить відплатні акції.

● **Англія** погодилась продати Ізраїлеві два підводні човни. Це перші субмарини, що їх матиме ізраїльська збройна сила. Ізраїльський уряд віддавна старався закупити на Заході підводні човни, вказуючи на єгипетську підводну фльоту, доставлену Москвою.

● **Таємна радіовисильня на Середньому Сході**, що зве себе „Вільним голосом Йорданії", а насправді знаходиться в Дамаску, в Сирії, виступила з грубою лайкою проти президента Айзенгавера, представляючи його, як хвору людину, яка весь час перебуває по шпиталях у вичікуванні операції. Разом із Айзенгавером — заявив спікер цієї радіовисильні — „згине американський імперіялізм".

● **В Кентерберрі, в Англії**, помер на 75-му році життя англіканський єпископ Джордж Кенеді — „Аллен Белл", який від часу приходу Гітлера до влади вів завзяту протинацистську пропаґанду. У 1942 році, коли „Аллен Белл", виголошував в Стокгольмі лекцію, підійшли до нього два німецькі втікачі і запропонували плян атентату на Гітлера, який гарантував би після його переведення схоронище атентатчикам в Англії. Белл передав цей плян тодішньому прем'єрові Іденові, але не дістав від нього ніякої відповіді.

● **В албанському порті Тірані** знаходиться база чотирьох совєтських підводних човнів, які на випадок війни можуть бути великою небезпекою для кораблів на Адрійському й Середземному морях, — заявив американський адмірал Бравн.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879
Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918
За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

МИРОЛЮБНІСТЬ НА ОДИН ТИЖДЕНЬ

Від минулого понеділка вранці у Формозькій протоці панує тиша. Замовкли на острівці Амой і на побережжі комуністичні гармати, які від половини серпня цього року викидали на острів Квімой щоденно пересічно по десять тисяч стрілен. За комуно-китайським офіційним проголошенням, що мало форму звернення до „компатріотів" із Формози (Тайвані). Квімою, Матсу й Пескадорських островів, бойові дії припинено на один тиждень „з гуманітарних мотивів", щоб уможливити націоналістам довести постачання з Формози на Квімой, під умовою, що американські кораблі не будуть конвоювати націоналістично-китайських суден. При цій нагоді, як то вже заведено в комуністичній пропаганді, посипалась знову лайка проти Америки, як нібн єдиного спричинника неспокою в протоці Формози, і була поновлена пропозиція „компатріотам" з Формози — у безпосередніх переговорах „мирно поладнати" цю нібн виключно внутрішньокитайську справу.

Що криється за тією заявою — трудно з певністю сказати. Є два здогади найбільш вірогідні: китайські комуністи переконалися в невдачі артилерійської бльокади Квімою, зрозуміли величезний ризик воєнної виправи проти нього і шукають способу, як завернути назад без „утрати обличчя", і — комуністам потрібна передишка для поповнення амуніції та підтягнення нових сил. Обидва здогади оперті на поважних арґументах. Якщо Пейпінґ обстрілюванням Квімою хотів виявити дійсну позицію Америки, то це йому вдалося. ЗДА проголосили готовість збройно допомагати націоналістичному режимові на Формозі в обороні проти комуністичного наїзду, а пороблені Америкою військові заходи не залишили сумніву, що вона виконає свою заповідь, без уваги на погрози Москви, на крик міжнародних пацифістів, на холодну позицію союзників ЗДА і на критичні голоси частини власного громадянства. Якщо червоний Китай не хоче великої війни, то він мусить припинити провокування її. Перспектива, що може вдасться здобути Квімой голодовою облогою — відпала, бо з американською допомогою бльокаду прорвано, і на Квімой поплило — хоч і в недостатніх розмірах — постачання. Доставлені американцями на Квімой сильніші гармати почали нищити артилерійські гнізда на острові Амой, головній випадній фортеці проти Квімою, а ракети типу „Сайдвінґер" почали винищувати совєтські літаки типу МІГ. Зросла військова сила і на самій Формозі і на Квімої і — як ствердив військовий референт „НЙТаймсу" Болдвін — захиталася теорія, начебто Квімой згори засуджений на неминучу втрату.

Таким чином і військові і політичні причини змусили комуністів шукати передишки. Але вони не можуть одверто виректися справи „визволення" Формози і прибережних островів, бо це було б їх дискредитацією в очах власних партійців. Тому цей тиждень комуністи використовують для скріплення своїх військових позицій. Політично вони вже виграли, діставши від Чіянґ Кай-шека запевнення, що Квімой не буде використаний, як відбивна для наступу на китайський суходіл. Доллес потвердив, що ЗДА не думають допомагати вільному Китаєві в його операції проти комуністичного режиму на суходолі, а без активної допомоги збоку ЗДА така операція неможлива. ЗДА заявили також, що вони задовольнилися б і неписаним, недомовленим, фактичним перемир'ям, якби тільки не було стрілянини, жертв і загрози поширення конфлікту. Таким чином, проголошене Пейпінґом перемир'я — логічне, без уваги на те, чи воно буде короткотривале, чи тривке, залежно від аґресивно-імперіялістичної натуги Москви й Пейпінґу.

Виринає питання: що далі? Якщо не буде кривавої війни, то на Далекому Сході продовжуватиметься холодна війна з китайськими комуністами, так само, як продовжується вона вже десять років з московськими большевиками. До згоди між Чіянґ Кай-шеком і Мао Тсе-тунґом так само не дійде, як не може дійти до неї між Аденауером і Піком чи іншим московським ставленцем. Пейпінґ далі шантажуватиме світ „визволенням" Формози і разом з Москвою кричатиме, щоб ЗДА „забрались геть" з західньої частини Тихого океану, де їй „нема ніякого діла". Чи на Квімої перебуватиме 100,000 націоналістичного війська, чи 10,000 — це не матиме практичного значення, якщо комуністи його не атакуватимуть. Найважливіше, щоб не базувати спокою в тому обширі ані на угодівстві з комуністами, ані на самозадоволенні та байдужності. Комуністична „миролюбність на тиждень" — як висловився державний секретар Доллес — не може послабити чуйности Америки і вільного світу. Комуністи, зосередивши величезну збройну силу навпроти Квімою, можуть в кожній хвилині скинути миролюбну маску з свого хижацького обличчя.

ПАПА ПІЙ XII І АМЕРИКА

Тиждень тому сьогодні вже покійний Папа Пій XII тяжко захворів і від того часу вже не сходив з перших сторінок американських газет. Коли ж у понеділок, 6-го жовтня вранці, наспіла вістка про те, що Голова Католицької Церкви дістав атаку паралічу, то всі радіовисильні і телевізійні стації передали цю вістку в надзвичайних бюлетенях, і від того часу вся Америка з великою тривогою та глибоким співчуттям слідкувала за станом здоров'я цього наймогутнішого володаря, бо володаря душ одної п'ятої частини людей в світі. За кілька хвилин перед одинадцятою годиною ночі нюйоркського часу з середи 8-го на четвер 9-го жовтня наспіла сумна вістка, що Папа Пій XII, 260-ий наслідник св. Петра на Апостольському Престолі, помер. Повідомивши про це своїх слухачів і глядачів, радіові й телевізійні стації присвятили особі Покійного спеціяльні передачі, підкреслюючи надзвичайні здібності і заслуги Папи Пія XII для всього людства. Обширними матеріялами на цю саму тему заповнені в більшості й видання американських газет.

Могло б виникнути питання, чому Америка із більшістю протестантської людности віддає таку максимальну увагу й пошану Голові Апостольської Столиці, з якою вона навіть не має формального дипломатичного зв'язку. Вияснення на цей запит дає в першу чергу сама особа покійного Папи Пія XII та його становище, але деяку ролю мусить грати в цьому й відношення Покійного до Америки.

До традиційних звичаїв у найвищій єрархії Католицької Церкви належить звичай, що його придержуються всі кардинали у світі: мати у своєму помешканні одно вигідне крісло, на якому ніхто ніколи не сидить, бо воно призначене для римського Папи. Таке крісло — це символ бажання кожного кардинала зазнати чести приймати у себе Папу. Однак, такий фотель у помешканні кардинала Френсіса Спелмана на Медісон евню в Ню Йорку має спеціяльне значення: між покійним Папою Пієм XII і названим кардиналом на протязі більше як чверть сторіччя тривала сердечна особиста приязнь. Завдяки цій приязні, у великій мірі, формувалось також відношення Пія XII до Америки.

Якраз 50 років тому, у 1908 році, Католицький Університет Америки у Вашингтоні, дізнавшись про дуже талановитого молодого духовника в Римі, знавця канонічного права, монсеньйора Пачеллі, запросив його до складу своїх професорів. Євгенові Пачеллі ця пропозиція сподобалась, але тодішній Папа Пій X не захотів відпустити його з Ватикану. З кардиналом, тоді монсеньйором Спелманом, кардинал Пачеллі, державний секретар Ватикану, познайомився 1932 року, коли Спелмана делеґовано до Ватикану для виконування місій під зверхництвом кардинала Пачеллі. Приязнь між ними чималою мірою причинилась до того, що кардинал Пачеллі в жовтні 1936 року прибув з відвідинами до ЗДА — перший духовник, що потім став Папою. Признаючи щораз більше значення американських католиків у цілому християнському світі, кардинал Пачеллі хотів пізнати Америку з автопсії. Він об'їздив її від океану до океану. Між іншим, оглядав Ню Йорк із найвищого поверху Емпайр Билдинґу, у Филаделфії оглянув Дзвін Свободи, у Вашинґтоні — дім першого Президента в Мавнт Верноні, їздив теж на водоспад Ніяґари. В університеті Нотр Дам вітав його тодішній президент цього університету отець Джан О'Гара, теперішній архиєпископ Филаделфії. Тоді в Америці йшла передвиборча кампанія. Щоб не наразитись на закид фаворизування одної партії, кардинал Пачеллі відвідав Ф. Д. Рузвелта щойно після його поновного вибору на президента. Рузвелт частував кардинала обідом у своєму домі в Гайд Парку, в стейті Ню Йорк. Вони розмовляли про затіснення взаємин між ЗДА і Ватиканом.

Нав'язуючи до тієї розмови, през. Рузвелт вислав в 1939 році, як свого особистого представника при Ватикані, колишнього президента сталевого концерну Стіл Корпорейшен, протестанта з Єпископальної Церкви, Майрона С. Тейлора. Колишній ватиканський гість Рузвелта був тоді уже Папою Пієм XII. Після вибуху американсько-німецької війни в 1941 р. місією Тейлора було переконати Папу, що Америка вважає гітлерівську Німеччину за більшого ворога людства, ніж большевицьку Москву, і що Москва становить „меншу небезпеку для релігії". Так Рузвелт висловився буквально в одному своєму листі до Пія XII. Папа з цим не погоджувався, як не вірив і в те, що Совєти приймуть толерантнішу поставу супроти релігії взагалі, а католицизму спеціяльно. Папа Пій XII не погоджувався також з політичною тезою Рузвелта і Черчилла, що війна може закінчитися тільки на базі „безоглядної капітуляції" Німеччини й Японії. Щоб переконати у цьому Пія XII, през. Рузвелт вислав у 1943 році до нього тодішнього архиєпископа Спелмана, але — як твердять часописи — Папа не змінив свого погляду. З нинішньої перспективи — в обох цих питаннях — щодо істоти московського большевизму та „безоглядної капітуляції" Німеччини й Японії — не Ф. Д. Рузвелт, а Папа Пій XII мав повну рацію.

21 жовтня 1951 р. президент Труман призначив першим амбасадором ЗДА до Ватикану генерала Марка В. Кларка. Однак, протестантські кола в Конґресі виявили таку гостру опозицію проти призначення амбасадора, що ген. Кларк зрікся цього посту ще перед затвердженням його, а його наступника вже не призначав ані Труман, ані Айзенгавер. Проте, през. Труман особисто з своєю дружиною відвідав Папу на приватній авдієнції, а призначення Папою трьох американських духовників кардиналами, їх часті відвідини у Ватикані та інші ватикансько-американські контакти тримали Ватикан і Білий Дім у безперервному інформаційному зв'язку. З хвилиною, коли Америка перейняла провід у всьому вільному світі в холодній війні з комунізмом, для якого релігія є „опіюмом для народу", а Папа „ворогом число 1" — духова спільність і дипломатичні цілі ЗДА й Апостольської Столиці стали ще ближчі.

Крім цих формальних зв'язків, покійний Папа Пій XII був одною з найбільш популярних постатей серед американського народу. Він вітав і благословив американське військо, що ввійшло до заощадженого війною Риму під час другої світової війни, десятки тисяч американських цивільних прочан бачили його, а численне американське паломництво з кардиналом Спелманом на чолі та авдієнція в Святішого Отця лише за кілька днів перед його недугою були одною з останніх його публічних функцій в житті. Це тільки збільшує той великий жаль і смуток, що огорнув американський нарід на вістку про смерть Голови Католицької Церкви.

Євг. Онацький

ГОТУЮТЬСЯ „ВИЗВОЛИТИ" ПІВДЕННУ АМЕРИКУ

Фраза із спільного комунікату Хрущова-Мао Тсе-тунґа, після їх побачення в Пейпінґу про потребу „визволення Південної Америки" не була порожньою фразою: вона накреслила певну мету, для досягнення якої вже вживається відповідних заходів.

У суботу 27 вересня поліція Буенос Айресу, одержавши відомості, що в поблизькому містечку Таляр де Пачеко відбуваються якісь підозрілі сходини, і здогадуючись, що там може бути осередок бандитів, що останнім часом виявляють незвичайну активність, грабуючи серед білого дня в самому Буенос Айресі окремих осіб і цілі установи, запаслася мандатом від судової інстанції і оточила підозрілу віллю, вікна якої були завішані простинями та килимами.

У віллі виявлено 23 особи різних національностей: 10 арґентинців, 2 італійці, 2 екваторіянці, 2 колумбійці, 2 еспанці, 2 венесуельці, 1 болівієць, 2 перуанці, 1 панамець, 1 поляк...

Саму віллю пристосовано, як комфортабельний гуртожиток для гостей — з численними спальнями, багатою бібліотекою і навіть пілетою для купелей та плавання. У великому сальоні саме тоді, як наскочила поліція, відбувалася лекція на тему комуністичного виховання, і всі „учні" були в зборі. Курс вишколу мав тривати 6 місяців. З досліджень, які переводила поліція виявилось, що ця „школа" мала в своєму розпорядженні місячно 40,000 пезів. З цієї суми оплачувано „професорів", які одержували від 2,000 до 2,800 пезів місячно. Лекції відбувались шість днів на тиждень — по 3 години денно теорії і 4 години семінарійних вправ. Крім того, була одна година спортових вправ. Один день на тиждень був вільний — якщо не було додаткових „лекцій".

Буенос-айреська „Ля Пренса", видрукувала імена всіх притриманих, на оборону яких негайно зголосилися офіційні оборонці комуністичної партії — адвокати Хуліо Віяджо і Родольфо Альфаро...

У понеділок 29 вересня шеф федеральної арґентинської поліції, капітан фльоти Е. Веґа, на пресовій конференції спинився досить довго над вияснениям характеру й походження різних вуличних маніфестацій та інцидентів, що останніми часами зробилися надто численними і бурхливими, і то з нагоди таких нібн чисто культурних справ, як право відкривати приватні університети, — право, що існує в усіх демократичних країнах, включно з З'єдиненими Державами Америки, де приватних університетів навіть далеко більше, ніж державних. Комуністична партія змобілізувала всі свої сили, щоб не допустити до схвалення цього права, і сам ректор університету Різієрі Фрондізі, відомий комунофіл, що, одержавши запрошення з Москви, мав виїхати з кількома професорами на офіційні відвідини совєтських „храмів науки", відмовився від тої поїздки, заявивши, що „мусить боронити загрожений національний університет", — загрожений, власне, отою перспективою відкриття приватних, головно католицьких університетів, де, мовляв, буде викладатися тільки католицька наука, що не даватиме належної широти обріїв. Право видачі дипломів — каже він — має бути обмежене тільки державними університетами. По середніх школах також навчання повинно бути тільки лаїцистичне. Не сміє бути шкіл із релігійним навчанням... І от у цій справі почалися вуличні маніфестації, в яких гарячу участь брали не тільки робітники, нацьковувані комуністичними демагогами („приватні університети для багачів", „для упривілейованих", „ми не хочемо упревілейованих університетів" і т. д.), не тільки студенти університету, яким здавалося, що вони боронять свою „альма - матер", але й учні середніх шкіл, які чинили різні бешкети, били вікна, ламали й нищили обстанову по школах, вчиняли бійки між собою, тощо. Студенти університету позаймали університетські приміщення, учні середніх шкіл шкільні, не допускаючи до навчання...

Шеф федеральної поліції, вважаючи за потрібне висвітлити підґрунтя цих розрухів, заявив:

„Попередні акції не зродилися з нічого: ми знаємо цілком певно, що крайня лівиця (себто комуністи) має в своєму розпорядженні на цей рік 30 мільйонів долярів (так! не пезів, а долярів!), які не походять ані з державних фондів, ані з народних збірок: це гроші, ввезені в нашу країну, і, як кожний вклад капіталу, мають принести дивіденди, що певно будуть ворожі арґентинській демократії".

Капітан Веґа спинився докладніше над методами, яких уживають комуністичні аґенти: „З кожним днем ясніше виявляється їх зворот до методу добрих нібито намірів, і такі теми, як мир, мирний ужиток атомової енерґії, всесвітнє роззброєння і т. д. знаходять саме в них найзавзятіших пропаґаторів та оборонців. Чимало добрих людей рекрутуються для цих добрих діл, творячи численну масу, що симпатизує червоним... Використовується те-

(Закінчення на стор. 3-тій)

ПОРТОРІКАНЦІ — ПРОБЛЕМА НЮ ЙОРКУ

Людині, яка рідко коли заглядає до метрополії світу, Ню Йорку, впадає в очі величезна зміна укладу „національних" сил цього восьмимільйонового міста. Зокрема, в дільницях, десятками років заселених українцями та їхніми історично-національними „сусідами" жидами й поляками — за останніх десять років сталися поважні зміни. За останніх десять років в давніх „апартаментах" нюйоркського „давнтавну" від багатьох земляків не залишилося й сліду, вони перенеслися у дальші, більше „свої" та безпечніші квартали цього міста. На їхні місця прибули гамірні, безжурні сини й дочки соняшного американського півдня чи поблизьких до нього Караїбських островів. Це — порторіканці, обивателі перелюдненого Порто Ріка, що на підставі своєї приналежности до ЗДА можуть без жадних іміґраційних обмежень поселятися в цій країні

Державно-політичний статус тієї території є унікальним, небувалим у відношенні до свого могутнього опікуна й добродія, З'єдинених Держав Америки. В той час, як далека Аляска довгими роками мріяла про те, щоб стати повноправним членом-стейтом ЗДА, а тепер про те саме старається другий територіяльний обшир ЗДА — Гавайські острови, популярний і здібний керманич Порто Ріка, губернатор Луїс Муньоз Марін робить усі можливі старання, щоб його „держава" „лише" під господарським, фінансово-політичним, а зокрема, популяційно-іміґраційним оглядом трималася твердо Дядька Сема! При величезних симпатіях порторіканців до ЗДА, не мають вони найменшого бажання, щоб Порто Ріко стало черговим стейтом. Обидві сторони цілком задоволені з такої ситуації, і в результаті — масова іміґрація порторіканців до Ню Йорку, де найлегше влаштувати життя цим убогим, оригінальним, кажучи делікатно, досить відсталим від світу, примітивним людям. Глибоко релігійним (але у своєму власному „стилі"), веселим і темпераментно-вибуховим дітям американського Півдня...

Для мешканців Ню Йорку, для його органів влади, установ, бизнесу, а то й для інших, старих етнічних рас цього міста останнім часом дуже актуальною (дехто каже: тривожною) стала „порторіканська проблема". Нещодавно на книгарських полицях появилася спеціяльно цій проблемі призначена публікація Христофора Ренда п. з. „Порторіканці". Цю першу книжку про порторіканську проблему в Ню Йорку видало поважне видавництво „Оксфордська Університетська Преса". Автор її признається, що йому важко було збирати матеріял для цієї „делікатної" і досі в ЗДА жадним автором не порушуваної проблеми. Для цього довгими місяцями відвідував він найбільш небезпечні й засмічені скупчення тих найновіших „наїзників", бавився з їхніми дітьми, придивлявся їхнім галасливим танцям і народним святкуванням-фієстам, заходив до їхніх ресторанів, їв і пив із ними, щоб заглянути в їхню душу, розкрити їх психіку. Нарешті поїхав до їхнього вбогого „старого краю", щоб на місці познайомитися з побутом цього народу. В результаті його книжка має всі прикмети авторитетного видання, написана об'єктивно, хоч не без ноток деякого занепокоєння долею і обличчям його любого міста, Ню Йорку.

Частина матеріялів Христофора Ренда була вже друкована в поважному журналі „Ди Ню Йоркер", де він працював як закордонний кореспондент, зокрема в країн Південної Америки. На сторінках цього журналу він писав, що поява книжки про порторіканську проблему має заінтриґувати мешканців Ню Йорку — і не помилився. Ось деякі найбільш „алярмуючі" факти і твердження цього першорядного знавця „порторіканської проблеми":

„Якщо так далі піде, — пише Христофор Ренд, — то приблизно в 1970 році Манґаттен матиме 60 відсотків дітвори, батьками якої будуть порторіканці та негри. Зокрема порторіканці за одно-два покоління не тільки наберуть всіх прикмет американського побуту та цивілізації, але й стануть поважним асиміляційним чинником для інших національних груп цього міста. Багато в цьому рості на „вершини" допоможе їм та обставина, що всі вони — римо-католики. Ця релігійна сила, така впливова й зорганізована в цьому місті-велетні, зробить із цих, важких сьогодні до сусідського співжиття людей добрих громадян і статечних обивателів. Расова асиміляція інших груп із порторіканцями має широкі вигляди на майбутнє хоч би з тих причин, що більшість цих іміґрантів мають білу, майже „нашу" барву обличчя.

Поважною заковикою для теперішніх обивателів долішнього Ню Йорку, які живуть всуміш із порторіканцями, пише автор, є та обставина, що майже всі іміґранти із Караїбських островів — це люди з найубогіших їх частин. Багаті, освічені мешканці тих островів зовсім не виявляють охоти іміґрувати до Ню Йорку, бо їм добре живеться вдома. Отже, осідає в цьому місті найбільша біднота, а відомо, що злидні й темнота — лихі дорадники не лише для цього народу. Мине десяток-два років, і ці люди перестануть викидати сміття на вулицю і відречуться своїх звичаїв: голосно говорити, бешкетувати, танцювати в прилюдних місцях... Єдине, що тим людям не подобається у нас, каже автор, це холодні, зимові дні, сніжні метелиці й гори снігу. Тоді ці люди розгублюються, стають безрадними; тоді не в голові їм танці і співи, веселі жарти, а то й бійки... В затишних собвеях Ню Йорку шукають вони „охорони" від гострого морозу і снігу. Але до чого людина не звикне в цій країні щастя і добробуту?"

Для українців у деяких „загрожених" цією інвазією дільницях справді невеселі перспективи. Деякі наші святині, школи, інституції рік за роком можуть спорожніти або й перейти в мішані руки. Сьогодні покищо можемо сказати лише одне: поживемо — побачимо.

О. М.

Володимир Несторович

КОЛИ СМЕРТЬ СКАЛИЛА ЗУБИ...

(9)

На межі ночі і світанку загриміло, загуло широким фронтом, і на Звіринецький ліс впали гарматні стрільна, передвісники грядучого. Це зразу поставило всіх на ноги. Люди метушились, цокотіли зубами, молились, обтрясали рештки сну і шепотом обмінювались думками. Між деревами все більше просвічувало передпілля, що подавньому сумирно збігало до річки і підіймалось на стрімку гору, з-поза якої били бісові гармати.

— Почалось! — сказав хтось уголос.

Юліян пішов між вояків, одягнувши повний бойовий виряд. Як не дивно в цій ситуації — його свідомість розкололась. Одною половинкою сприймала ще подробиці сну, що його мав, поки прокинувся. Бачив себе підростком у крузі рідні над ставком стрийського парку у Львові, де кормив риб і лебедів прецлями і ще дечим. А ось підскочив до нього якийсь хлопчисько і почав йому виривати їх з рук. Почалась бійка і дивним-дивом зразу замінилась на рукопашний бій, що його вони вправляли рекрутами в кадрі. За рушниці з наложеними багнетами правили довгі з шматяними головками „мачуґи", якими обидві сторони відбивались. „Рехтс парірт! Лінкс парірт", хтось командував і Юліян відбивався, аж кинув противника на землю. Це вже не був ні хлопчисько, ласий на прецлі, ані рекрут-товариш, а бородатий дебелий кацапище, що лежав і постогнував.

Віщий сон — думав Юліян. Значить, буде рукопашний бій, бій віч-у-віч, і він з нього вийде ціло... Господи! Хай буде Твоя воля! — прошептав, підкорюючись долі. На нього війнуло свіжістю ранку. Він чув, що володіє собою. А ще й Липичук трапився по дорозі в рові, той самий, що тоді, коли ще фронтова лінія пробігала по Стрипі, щоденно просився післати його на „фельдваху", щоб у ніч свобідно стріляти і москалям сон відбирати. Він потер руки і крикнув:

— Дамо їм тепер бобу, пане „цуґсфюрер"! Правда? Їм Львова захотілось, оцим вошивим солдатам! Уже нам раз його засмородили так, що я кожного дня випрошував у Бога катару, щоб не нюхати тої зарази!

І погрозивши кулаком у їх сторону, гукнув:

— Дістанетесь туди як рак свисне! Хіба по моїм трупі!.. Абим так здоров був! Навіть у Бережани вас не пущу! Австрія або Україна! Іншого пана не знаю і...

Не договорив. У цій хвилині зарокотіли посвисти аж в ухах залящало і повітрям сколихнули страшливі вибухи, один за одним. Усі припали до дна рову і, здавалось, довго сипалась земля, гілляки дерев і каміння.

Заводіяка Липичук піднявся перший і зразу гукнув до свого сусіди:

— А ти що? Так і стояв?

— Стояв, — відповів той байдуже.

— Коли дурний, то пропадай!

І звернувшись до Рухлинського сказав:

— Вчу дурепу, й ніщо не помагає. Стоїть, як кам'яна фіґура, і не хоче навіть присісти та голову „рукзаком" накрити. Будемо мати скоро трупа в сусідстві.

— Не шкода, Трофимів, щоб вас покалічило чи вбило через те, що такі неуважні? — спитав м'яко Юліян літню вже людину, що стояла і в ліс дивилась виряченими очима, наче тільки тілом приявна.

— Буде, що Бог дасть, — відповів.

— Але знайте, що Бог береже того, хто сам бережеться...

— Тоді Він непотрібний...

— Ах ти! — кинулись хлопці до нього.

— Шануйте Бога, Трофимів! Ще й у таку хвилину! — сказав Юліян, поклавши руку на його рам'я. Це не вперше трапляєся йому вояк на фронті, що попав в апатію і вважав, що рятуватись не треба.

На лівому крилі зарапортував йому безбоязкий і веселий капраль Бутрик, що все покищо в порядку, що зв'язок із сусіднім роєм є, що ляйтенант десь недалеко з командантом компанії хотів Рухлинського бачити і заповів, щоб той не відходив далеко.

Як тільки капраль скінчив свій рапорт, як ото знялась нова гарматна громовиця. Над головами неслись з вищанням гранати і їх ближчі й дальші експльозії свердлували вуха і стинали кров в жилах. Австрійська артилерія не відставала тепер від дії ворожих гармашів в невгавучому двобою. Вояцтво приткнуло голови в пріле листя і на дні рова боязко прислухувалось як наростає шал бою. Щораз то сипало шрапнеллю і чути було, як бряжчать відламки, оббиваючись об дуби і купи каміння, що їх призбирано для будівлі сховищ.

Юліян з тугою повертався думками до масивних сховищ і майстерно укріпленої лінії над Стрипою, з якої відійшли недавно без бою. Тут усе ще було в початках, малопридатне до спротиву ворожій навалі. Підвали-сховища тільки недавно почали копати. Сполучні рови з найближчим запіллям, з лінією резерви і навіть з „лятринами"-потребниками ще тільки по коліна вириті. До того — ворог сидить високо на горбах і легше на приціл може брати...

Минали години. Гарматний двобій ішов нестримно. Юліян думав, що в такій зливі заліза і в оглушливому гуркоті можна ошаліти. Десь гукали санітарну обслугу. Були, значить, жертви. Лиця найближчих до нього вояків були спотворені смертельним жахом. Ну так. Одна граната, попавши докладно в траншею залишила б криваву саламаху ось ще живих людей. Так. Вони приречені бути гарматним м'ясом...

Слова „гарматнє м'ясо" нагадують Юліянові батька. Коли москалів прогнано зі Львова і поки ще Юліяна покликали до війська, той повернувся із Святоюрської гори і лице його сяло від незвичних у тих часах радощів. „Ходив я просити, щоб тебе прийняли на теологію. Запевнили мене, що це зроблять"...

Юліян твердо заперечив.

— „Бути до того малодухом, щоб вибрати звання священика тому, що можна заховатись, звання якого він не хоче (він сказав насправді „для якого він недостойний")? Ні!

— Ні, то ні! — подивився батько, приховуючи за байдужністю роздратування. — Волієш стати „гарматним м'ясом" — твоя воля...

(Далі буде)

ОСІНЬ

Тумани, тумани,
холодні, мокрі,
Поблідла осінь,
немов недужа..
Ліси без теплого
знаку охри,
Без пахощів —
ніч байдужа.

Зітліле листя
химерне танґо
Танцює й зветься
танґо „примари"..
Пливуть крізь браму
сивого ранку
Безперими птіцями
хмари.

Пливуть крізь вчора
сірі прірви
Вітри тужливі,
вітри крилаті..
І болю з думки
ніхто не вирве,
Ніхто не покличе
до хати.

Не вкоїть ниньком
чола блідого
Теплом долоні
сестра, дружина...
Ти сам, мандрівче.
Далека дорога
Усім, кого жде
чужина.

РАЇСА ШУМСЬКА

ГОТУЮТЬСЯ „ВИЗВОЛИТИ" ПІВДЕННУ АМЕРИКУ

(Закінчення зі стор. 2)

му про дитячу злочинність, занедбування дітей батьками і стан крайньої мізерії, в якій живе так багато дітей. Отже, творяться ніби доброчинні товариства, які перебирають на себе завдання знайти розв'язку для деяких спеціяльних дільниць. Ці товариства творять комуністи, які дбають не тільки про те, щоб постачити яку пару черевиків бідним дітям, але й про те, щоб дати відповідну дозу ідей, чужих нашій демократії, — інакше кажучи, їх одягають зовнішньо і отруюють внутрішньо. На це треба звернути увагу, бо багато людей у добрій вірі приймає з вдячністю допомогу цих ніби доброчинних товариств... Таким чином комуністи підходять до справи дорожнечі життя, до проблеми заробітків, до проблем старечої пенсії та всяких інших справ, що можуть дати їм певну кількість прихильників, природно зацікавлених у тих проблемах..."

Капітан Веґа підкреслив також крайній націоналізм теперішніх арґентинських комуністів, що в цьому пункті цілком солідаризуються з крайньо-правими (пероністами та націоналістами). „У справах нафти, електрики та ін. комуністи, що не визнають національних кордонів, намагаються накинути нам найбільший націоналізм, обвинувачуючи уряд в тому, що він „продався" чужинецькому капіталові..."

„Будучи меншиною, комуністи мусять провадити постійну акцію, щоб здобувати собі позиції. Для них єдина ґарантія успіху — ґвалтовна акція чи то у вуличних маніфестаціях з непроханим ентузіястичним присдинанням до чужих демонстрацій, щоб викликати в них розрухи, чи то в нападах на ті маніфестації, чи то нарешті безпосередня акція в саботажах та замахах проти приватної й національної власности..."

„Клясичний метод їх ґвалтовної акції, коли йде про розходження думок у колах синдикалістичних чи студентських, — це окупування приміщень. Цим відразу проблема набирає більшої поважности, хоч самі комуністи й не мають ніби ніякого безпосереднього інтересу в цьому окупуванні..."

Переходячи до студентських справ, кап. Веґа заявив: „Студенти тепер — лише інструменти в грі різних інтересів. Може бути, що яких 10% — висловлюючись із найбільшим оптимізмом, — дійсно відчувають те, за що вони маніфестують на вулицях, але цей відсоток повинен бути ще далеко зменшений у відношенні до студентів, які дійсно розуміють, в чому справа. Комуністи використали справу пункту 28-го (про приватні університети), як справу релігійну... Виявлено цілком точно, що це вони скеровували учнів середніх шкіл на несподівані демонстрації, на напади на школи і на поліцію, щоб тільки викликати вуличні розрухи. Було досить притриманих людей, що виявилися комуністами. Вони всіма силами підтримали маніфестацію, яку зорганізували студенти 19 вересня перед конґресом з вимогою безрелігійного навчання. Не треба забувати, що в цій маніфестації взяли участь сам Віктор Кодевілля (лідер комуністів) і всі синдикати, провідники яких думають так, як Кодевілля і йому подібні. Щоб бути ще конкретнішим, у Кордобі, найбільший провідник і пропаґандист комуністів, що очолює будівників, Хорхе Канелліс, промовляв до студентів, підбурюючи їх. Наслідки всім відомі (там були бурхливі вуличні розрухи з численними раненими). Треба відзначити, що тактика присднувати робітників і студентів належить виключно комуністам, — ніхто інший її не вживає..."

Капітан Веґа закінчив своє повідомлення констатуванням що Арґентина мусить рахуватися з дуже активною діяльністю комуністів, які мають великі економічні засоби і багато незвичайно спритних людей, що енерґійно намагаються опанувати молодь і розбурхати маси, щоб витворити хаос і анархію. Комуністичну партію визнано в 1956 році леґальною, і тепер ми маємо наслідки того визнання: леґальність цієї партії значно облегшує їй всі її дії..."

Коли журналісти запитали, чи не було б відповідним відірвати комуністичній партії те визнання, шеф поліції відповів, що ця справа не належить до його компетенції. На другий запит, чи, в зв'язку з вищезгаданими подіями, заарештовано когось із визначних діячів (себто, очевидно, комуністів), шеф поліції відповів: — Нікого!

МАВОЧКА НА ОСІННЬОМУ ЛИСТКУ — ЖОВТНЕВЕ ЧИСЛО „ВЕСЕЛКИ"

Вступна ілюстрація Галини Мазепи (Венесуеля) — здивована й перелякана раптовою й несподіваною зміною в природі — мавочка летить з осіннім вітром на зів'ялому листку, це наче синтеза жовтневого числа (50-го зчерги) „Веселки" — діти й осіння природа.

Зміст жовтневої „Веселки", що вдягнена в пізньоосінню шату — бронз і помаранчову жовтінь, — саме вийшла з друку, такий багатий і різнородний, як багата й мінлива гама кольорів осіннього листя.

Оригінально оформлена Е. Козаком чолова текстова сторінка „Веселки" з віршем Р. Завадовича „Найкращі чари" впроваджує малого читача в жовтень — місяць друкованого слова, дитячої книжки й журналу. Ця доповнена статтейкою - розповіддю учениці курсів українознавства в Клівленді Христини Кікти п. н. „Перші книги в Україні", що може бути використана на лекції української мови.

Можна сказати, що в жовтневому числі „Веселки" старше покоління дитячих письменників подало собі руку з наймолодшим доростом, бо крім розповіді Х. Кікти, маємо ще трьох інших дітей-авторів — Мирославу Крупську з Денверу, Лесю Ласку з Гемтремку і Аню Мостович з Луївіл. Їхні дописи, поміщені під спільним нагoловком „Наші вакації" з описом вакаційних пережитвань, пригод і вражінь, ясним, теплим промінем недавнього літа освітлюють і огрівають холодну осінь. Так „Веселка" впродовж п'яти років своєї появи й праці підховує молоде покоління, з-поміж якого виростуть майбутні працівники пера. Завдатки того бачимо вже сьогодні.

Разом із мавочкою Г. Мазепи й „Павучками - мандрівниками" пера Лідії Персидської (ілюстрації М. Дмитренка) малі читачі летять на леготі осіннього вітру в далекий світ пізнавати чуда осінньої природи, що приготовляється до зимового сну. З тим циклем природознавчого матеріялу тісно пов'язується інше оповідання, що може віддати велику послугу учителеві. Це сміховинка „Кавун" авторства учительки - практика й письменниці Т. Білецької в чудовому ілюстраційному оформленні Г. Мазепи. „Кавун" з дидактичного боку, це кореляція (пов'язання) навчання природи й української мови. Оповіданнячко дає дітям погляд, як розвивається рослина, а одночасно служить матеріялом до навчання словництва - словотвору (здрібнілі й згрубілі форми іменника) та дає образ українського сільського побуту. Лектура, розвага й дидактика вміло по в'язані в одну цілість.

„Щоденник школярки Мілочки" Ганни Черінь з ілюстраціями Е. Козака, пригоди хлопчика - партизана „Михайлика" (ілюстрації В. Залуцького) та славетного велетня - лицаря Богути (Завадович - Холодний), три шпальти дрібного матеріялу (загадки, розваги, листування, дописи) англійські сторінки (народня казка про бідного свинопаса й хитру лисичку та лекція української мови), 17 текстових кольорових і чорних ілюстрацій та десяток заставок і світлин доповняють це прегарне, як збір осінніх плодів хлібороба число жовтневої „Веселки".

Жовтнева „Веселка" варта того, щоб не тільки кожна українська дитина прочитала її, але й щоб вислати за неї передплату та пожертву на пресовий фонд у цій традиційній уже жовтневій збірковій кампанії, зокрема в ювілейному році, коли „Веселчина" бабуся „Свобода" відзначає своє шістдесятиліття.

Столиця підозріває наявність шпигунів під час пробних експльозій на Пацифіку

Вашингтон. — Урядовці в Пентаґоні і в Комісії Атомової Енерґії висловили своє здивування, яким чином СССР міг подати докладне число пробних атомових експльозій на Пасифіку, які відбувалися від квітня до липня цього року. Комісія Атомової Енерґії повідомляла про 14 пробних вибухів, а СССР повідомив 23 серпня, що на Пасифіку відбулися 32 експльозії, що є майже згідне з дійсністю. В колах атомових фахівців сумніваються, щоб СССР міг довідатися про всі ті вибухи при допомозі підслухових приладів тому, що деякі вибухи відбувалися під водою, а інші дуже високо; також і слабих вибухів не можна б було підслухати різними апаратами. Тому у Вашинґтоні підозрівають, що або сталася якась неуважна заява когось із працівників, які працювали на дослідному полі, або шпигунам СССР вдалося здобути ті відомості про пробні експльозії, які не були публіковані. В зв'язку з тим звертають увагу на промову генерал поручника Артура Дж. Трудо, шефа армійських дослідів із 16-го вересня, який був тоді заявив, що „поступ совєтської технолоґії стався більше внаслідок успіхів совєтського шпигунства і підривної акції" ніж праці їхніх науковців.

З наших буднів

ПРИГАДКИ НА МІСЯЦЬ ЖОВТЕНЬ

С речі всім добре знані, але не зашкодить час від часу пригадати їх ширшому загалові.

Про бейзбольні змагання за мистецтво світу (т. зн. Америки) не буду згадувати, бо той шал, славити Бога, вже перешумів і 170 мільйонів американців вертаються поволі до нормального стану. Так само полагоджена справа з голодом, хоч мені здається, що пляпується ще один голодовий пікнік на Українському Селі.

Але наше життя не складається з самих тільки трагічних річниць. Маємо теж деякі веселіші ювілеї. В цьому жовтні місяці є два такі відрадні ювілеї та й ще один ювілейчик: маю на думці 65-ліття бабусі „Свободи", 25-ліття тут народженої, англомовної її доньки, „Юкрейнієн Віклі" і 5-літні роковини отої маленької перепелички „Веселки".

Немає чого довго розводитись на цю тему: всі ми люди не нинішні, в більшості американські ситизени, отже знаємо закон: надходять роковини — треба шикувати презенти! В цьому місці мені таки найбільше лежить на серці, щоб Ви вислали якийсь гарненький дарунок внучці „Веселці" — хай дитина тішиться. Хоч і бабця „Свобода", після застрику свіжої, скитальської крови — дуже моторна старушка, має такий характер, що від презентів не відмовляється.

Друга важлива пригадка на цей місяць — це наш, уже 14-ий Літературно-Мистецький Ярмарок, що відбудеться в суботу, 18-го жовтня. Ярмарок той не звичайний, а спеціяльний, бо присвячений городу Львову. А що він матиме львівський характер, то пізнати зразу по тому, що в ньому беруть участь такі видатні львов'яки, як п-ні Мері Лисогір, проф. Грудин і Микола Понеділок...

Ну, але тих львов'ян було нам трохи замало, тож допозичаємо собі їх з Нюарку, з Филаделфії, а навіть з далекого Боффало! Так, аж з-над самої гримучої Ніяґари „прифалює" (як казали у Львові) Юрій Лаврівський, щоб на крилах пісні перенести нас до того міста, що мало не тільки своїх знаменитих батярів, але й свій гар, (який почуєте на Ярмарку!) Якщо ж іде мова про батярів, зокрема з Бляхарської вулиці, то мій друг і маґістер Олег Лисяк виступить цим разом у ролі шофера: привезе нам з Филаделфії аж двох соловейків, в тому рідну жінку, Марію Лисякову і Лізу Шашаровську.

Пані Іванна Кононів і Валя Калин хваляться, що привезуть з Нюарку якусь „несподіванку", але яку — не знаю.

Спитав я так, мимоходом, колеґу Славка Пастушенка, чи не варто пригадати Метрополії про концерт нашої славної співачки Євгенії Зарицької в дні 25-го жовтня. Пастушенко гордо посміхнувся і відповів: „Ні, дякую. Цим разом і без твоєї пригадки Тавн Гол тріщатиме від публіки!"

Ну, як так, то — ескюз мі. В такому разі пригадаю ще, що в неділю 12-го жовтня рухливий і заслужений 64-ий Відділ Союзу Українок Америки відкриває в Народному Домі Виставку мистецької жіночої творчости. Пані з 64-го Відділу кажуть, що гостям раді.

Ікер.

Помер професор Казимир Ніч

(н) У Кракові помер 26-го вересня ц. р. у 84 році життя кол. професор Ягайлонського Університету, д-р Казимир Ніч. Був авторитетом у справах польської мови, як теж інших слов'янських мов, зокрема української. Тепер обов'язуюча польська ортографія, устійнена в 1936 році, була вислідом м. і. його довголітньої праці в тій ділянці і заініційованої ним дискусії. Був, м. і., приятелем проф. Богдана Лепкого та проф. Івана Зілинського, з якими співпрацював між обома світовими війнами під час їхньої праці як професорів Ягайлонського Університету. У нього теж студіювало багато студентів - українців. З рамени Університету він був також куратором Української Студентської Громади в Кракові, яка тоді начислювала понад 600 членів. До українців ставився прихильно і втішався симпатіями українських студентів. За заслуги в ділянці студій над українською мовою був обраний дійсним членом НТШ (Секція Філологічна)

Короткі Вістки

● Президент Арабської Республіки Гамаль Насcер „вичистив" колишнього прем'єра Сирії Сабрі ель-Ассалі, голову автономного, чи пак „рівнорядного" з єгипетським, уряду Сирії, і скасував цю „двоторовість" влади, завівши один уряд для названих двох країн, що становлять одну державу. На недавньому судовому процесі в Іраку виявлено, що Сабрі ель-Ассалі свого часу брав участь у змові проти Єгипту. Ясно що тепер він цьому перечить.

● До військового американського командування у Франкфурті, в Західній Німеччині, зголосився 42-річний американець Йонатан Морріс, який зник в Румунії 11 листопада 1948 р. Що з ним діялось протягом останніх десятьох років — часописи не пишуть.

Альжир хоче дістати голос в Об'єднаних Націях

Об'єднані Нації. — Міністер закордонних справ д-р Махмуд Фавзі боронив у своїй промові на Генеральній Асамблеї Об'єднаних Націй в минулий вівторок права „приватних" радіостацій надавати такі авдиції, які їм подобається, бо це, мовляв, привілей „свободи слова". Він намагався поменшувати значення нацьковувальної кампанії, веденої ніби-то незалежними, а фактично контрольованих державою радіостаціями в Каїро і Дамаску проти Йорданії і Ливану а закидав радіостаціям тамтих країн, що вони відплачуються передачами у подібному тоні. Вівтіркова дебата майже в цілості стосувалась ситуації на Середньому Сході. Промовляли іракський міністер Абдуль Яббар Йомард за чимшвидше відкликання американсько-англійських військ з Ливану і Йорданії, та ізраїльський міністер закордонних справ Гольда Маєр, яка протестувала проти інсинуації Громика, наче б Ізраїль був сліпим знаряддям Америки і виконував її прикази.

39 Raymond Plaza W. NEWARK, N. J. Tel.: MArket 2-2877	141 Second Ave. N. Y. C. Tel.: GR 5-7430	132 Franklin Ave. HARTFORD, Conn. Tel.: CHapel 6-4724 Яр. Тростянецький	332 Fillmore Ave. BUFFALO 6, N. Y. Tel.: MOhawk 2674
906 Literary Rd. CLEVELAND 13. O. Tel.: TOwer 1-1461	11339 Jos. Campau DETROIT 12, Mich. Tel.: TOwnsend 9-3980	632 W. Girard Ave. PHILADELPHIA 23, Pa. Tel.: WAlnut 5-8878	308 W. Fourth St. BOSTON 27, Mass. Tel.: ANdrew 8-5040